

НЕЗАЛЕЖНА МЕДІЙНА РАДА

Висновок № 6

щодо критики епізоду «Подвійне життя Президента» проекту «Слідство.Інфо» Романом Кульчинським та Павлом Солодьком на сайті <http://texty.org.ua/>

м. Київ

«25» травня 2016 р.

I. Обставини справи

1. 8 квітня 2016 року до Незалежної медійної ради надійшло звернення журналістів проекту «Слідство.Інфо» Дмитра Гнапа та Анни Бабінець з проханням розглянути на предмет дотримання вимог законодавства України, а також норм журналістської етики матеріал «Скандал з офшорами Порошенка. Детальний аналіз брехні та маніпуляцій «Слідства.Інфо» за авторством Романа Кульчинського та Павла Солодька¹. В цьому матеріалі (http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/66697/Skandal_z_ofshoramy_Poroshenka_Detalnyj_analiz_brehni), який вийшов на сайті «Тексти org.ua», критикується епізод «Подвійне життя Президента» проекту «Слідство.інфо».

2. 21 квітня 2016 року Незалежна медійна рада, відповідно до пункту 12 Положення про Незалежну медійну раду, визнала звернення в цій справі прийнятним. Заявники просять проаналізувати матеріал на відповідність статті 2 Закону України «Про інформацію», а також низці норм Етичного кодексу українського журналіста.

3. Попри прохання заявників розглянути справу разом зі справою *щодо передачі «Подвійне життя Президента» проекту «Слідство.Інфо»* (див. **висновок №4 Незалежної медійної ради від 18 квітня 2016 року**²), Незалежна медійна вважає, що цей матеріал потребує окремого розгляду у світлі не завжди аргументованої та якісної дискусії, породженої виходом згаданої передачі.

4. У матеріалі, що є предметом розгляду у цій справі, Роман Кульчинський та Павло Солодько критикують сюжет команди «Слідства.Інфо». Текст критичного спрямування супроводжується коментарями Дмитра Назарця – «адвоката, який спеціалізується на цій тематиці [офшорного законодавства]», та Олексія Соболева – «економіста, радника міністра інфраструктури». Критика переважно зосереджена довкола використання журналістами у сюжеті лінії з Іловайськом, а також довкола звуження аналізу, проведеного журналістами щодо з'ясування мети створення офшору, лише до податкової оптимізації. У підсумку авторами статті робиться такий висновок щодо мети появи матеріалу:

¹ http://texty.org.ua/pg/article/editorial/read/66697/Skandal_z_ofshoramy_Poroshenka_Detalnyj_analiz_brehni

² http://medialaw.org.ua/wp-content/uploads/2016/04/18-04-IMC_Hromadske_Poroshenko.doc

«Це не злий умисел. Причина - в культурі виробництва, що склалася в українській журналістиці. Ця культура не передбачає відданості фактам, бажання журналіста розібратися у складній дійсності й адекватно описати її. Це культура міфу. Замість дослідження журналісти шукають популярні міфи, а потім придумують аргументи на їхню підтримку».

II. Регулювання

1. Конституція України

Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань.

Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір.

Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя.

2. Закон України «Про інформацію»:

Стаття 2. Основні принципи інформаційних відносин

Основними принципами інформаційних відносин є:

- відкритість, доступність інформації, свобода обміну інформацією;
- достовірність і повнота інформації;
- свобода вираження поглядів і переконань.

3. Кодекс етики українського журналіста³

6. Повага до права громадськості на повну та об'єктивну інформацію про факти та події є найпершим обов'язком журналіста.

8. Редакційна обробка матеріалів, включаючи знімки, текстівки, заголовки, відповідність відеоряду та текстового супроводу тощо не повинні фальсифікувати зміст.

9. Факти, судження та припущення мають бути чітко відокремлені одне від одного.

10. Точки зору опонентів, в тому числі тих, хто став об'єктом журналістської критики, мають бути представлені збалансовано.

---

³ <http://www.cje.org.ua/ua/code>

III. Оцінка дотримання вимог законодавства України

Незалежна медійна рада вважає, що оскільки заявлені порушення норм чинного законодавства України стосуються принципів інформаційних відносин – а саме достовірності та повноти інформації, які відображені, в тому числі, у етичних засадах професії журналіста, то у даній справі аналіз на предмет порушення норм законодавства проводитиметься разом з оцінкою дотримання у матеріалі етичних засад.

IV. Оцінка дотримання професійних та етичних стандартів у матеріалі

1. У своїй скарзі Дмитро Гнап та Анна Бабінець висловлюють зауваження щодо 13-ти частин матеріалу, опублікованого на сайті texty.org.ua. Надалі буде проведено аналіз окремих частин скарги.

2. Пункт 1 скарги команди «Слідство.Інфо» стосується вступної тези статті. Матеріал панів Кульчинського та Солодька розпочинається з такого твердження: *«Суть “розслідування” офшорів Порошенка, яке вийшло на Громадському ТБ, така: поки українці гинуть на фронті, президент ховає свій бізнес в офшорах і не платить податки. Це - неправда і маніпуляція»*.

Одним із принципів роботи журналіста є відокремлення фактів від оціночних суджень; саме останні є захищеними і за них не можна притягати авторів до юридичної відповідальності. Ця теза підтверджується і законодавством України – а саме ст. 30 Закону України «Про інформацію». Втім, варто зазначити, що практика Європейського суду з прав людини показує, що у разі, коли оціночні судження можуть бути кваліфіковані як факти, то такі судження не отримуватимуть захисту, гарантованого ст. 10 Європейської конвенції про права людини. Цей підхід було застосовано, з-поміж інших, у справах *Prager and Oberschlick v Austria*⁴ та *London, Otchakovsky-Laurens and July v France*⁵.

Незалежна медійна рада, з огляду на власний **висновок №4 щодо передачі «Подвійне життя Президента» проекту «Слідство.Інфо»**, може погодитися з суттю висновку автора матеріалів – однак його форма дійсно дозволяє сприймати речення як доконаний факт, а не оцінку. Це, на думку Незалежної медійної ради, є порушенням п. 9 Кодексу етики українського журналіста.

3. Пункти 2, 4, 5 та 8 скарги стосуються точності подачі інформації. Автори матеріалу на сайті «Тексти.org.ua» стверджують, що *«тема Іловайська займає 35% даного матеріалу, заявленого як розслідування офшорної діяльності Порошенка (4040 друкованих знаків з 11700)»*. Втім, насправді, основний резонанс отримав не текстовий матеріал, а відео сюжет, хронометраж теми Іловайську у якому займає біля 4 хвилин – а отже не більше 20% матеріалу. Застосуванням більшого числа автори свідомо спотворюють факти, що може спричинити надмірну негативізацію критикованого сюжету команди «Слідство.Інфо». Крім того, є незрозумілим, до якого з текстів апелюють автори: до розшифровки сюжету чи до тексту, підготовленого Анною

⁴ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57926>

⁵ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-82846>

Бабінець та Владом Лавровим для OCCRP. Подібне змішування матеріалів є наскрізним у статті Романа Кульчинського та Павла Солодька.

Також варто зазначити, що автори статті використовували не автентичні тексти розслідування, а переклад українською мовою, зроблений на сайті tsn.ua⁶. У ньому вказано, що «21 серпня в результаті інтенсивного обстрілу з російської зброї загинули 27 українських солдатів, а події тих днів назвуть «Іловайським котлом». Водночас, у оригінальній версії розслідування⁷ та російському перекладі⁸ на сайті OCCRP вживаються, відповідно, формулювання «On August 21, 27 Ukrainian soldiers fell in what would become known as the «Ilovaisk Kettle», victims of intense Russian rocket bombardments» та «21 августа в результате интенсивного обстрела из российского оружия погибли или получили ранения 27 украинских солдат, а события тех дней скоро назовут «Иловайским котлом».

Автори критичного матеріалу доходять висновку: «*Маніпуляції* Плутанина з цифрами і датами свідчить, що автори розслідування не цікавилися хронологією битви за Іловайськ». Цим самим складається враження, вони самі долучаються до маніпуляції публікою та заохочення неправдивими фактами на власну сторону.

Крім того, у новині⁹, на яку посилаються пани Кульчинський та Солодько, попри заголовок, вказується, що про продаж бізнесу Порошенка повідомив не сам Президент України, а виконавчий директор та співголова Rothschild & Cie Джованні Сальветті. Найпевніше, автори критичного матеріалу скористувалися заголовком опублікованої новини – однак це не має слугувати виправданням у наданні неповної та не до кінця достовірної інформації з їх сторони.

Автори матеріалу, що є об'єктом скарги, стверджують, що «*як саме змінився статус* [компанії Prime Asset Partners Limited], автори розслідування не уточнюють». Водночас, цьому надається пояснення у візуальному ряді сюжету «Слідства.Інфо» (12:57-13:17), де пояснюється, що «*відтепер увага до неї буде пильнішою. «На додачу до звичайних речей ми маємо перевіряти, яка ситуація у країні, чи немає корупційних скандалів».*

На думку Незалежної медійної ради, у вище вказаних уривках з тексту оскаржуваного матеріалу містяться порушення п. 8 Кодексу етики українського журналіста та норми ст. 2 Закону України «Про інформацію» щодо подачі достовірної інформації.

4. Варто зазначити, що у матеріалі, який є предметом розгляду Незалежної медійної ради, критика сюжету «Слідство.Інфо» є достатньо однобокою. Так, у пунктах 9 (щодо так званого «гнапівського» стилю) та 12 (щодо притягнутості конфлікту за вуха) скарги заявниками наводяться приклади достатньо односторонньої та незбалансованої критики авторів сюжету «Подвійне життя Президента», до прикладу: «*Так що можна припасувати й альтернативні*

⁶ <https://tsn.ua/politika/sensacyne-rozsliduvannya-pro-roshen-i-ofshori-poroshenka-povniy-tekst-623817.html>

⁷ <https://www.occrp.org/en/panamapapers/ukraine-poroshenko-offshore/>

⁸ <https://www.occrp.org/ru/panamapapers/ukraine-poroshenko-offshore/>

⁹ <http://www.pravda.com.ua/news/2014/08/21/7035482/>

паралельні лінії. Зацініть універсальність гнанівського стилю, ним можуть скористатися і пропагандисти влади».

5. Водночас, Незалежна медійна рада не віднайшла порушень, на які звернено увагу заявниками у пунктах 3, 7, 10, 11, 13 скарги. Щодо пункту 3 скарги, то з сюжету команди «Слідство.Інфо» під керівництвом Анни Бабінець справді випливає, що основною мотивацією створення офшору було ухилення від податків. Цю тезу підтверджує і Данило Білак у сюжеті (17:15-17:44), який стверджує, що інакше не було б сенсу створювати офшорну компанію.

У пункті 7 скарги висловлюється радше емоційна реакція заявників у цій справі на не включення до «топ-10» новин Іловайську, у пунктах 10 та 11 – емоції заявників (Анни Бабінець та Дмитра Гнапа) стосовно надмірної кількості оціночних суджень у матеріалі, що претендує на аналітичний характер.

Щодо пункту 13 скарги, то Незалежна медійна рада не має достатньої компетенції для оцінки правдивості тверджень стосовно корпоративних прав офшорів Порошенка. Втім, аналіз інших пунктів скарги дає змогу дійти висновку про наявність порушень етичних засад журналістської професії у цій справі.

V. Висновки

Незалежна медійна рада вважає, що авторами матеріалу «Скандал з офшорами Порошенка. Детальний аналіз брехні та маніпуляцій «Слідства.Інфо» Романом Кульчинським та Павлом Солодьком **було допущено порушення етичних засад журналістської професії. У матеріалі є твердження та звинувачення, не підкріплені доказами та посиланнями на джерела; подекуди факти підмінюються припущеннями та необґрунтованими суб'єктивними оцінками.** Критика подібних публікацій з професійної точки зору інших журналістів є важливою для створення суспільної дискусії щодо якості журналістики в Україні в цілому. Втім, будь-яка **критика, яка базується на надмірній емоційності та перемішуванні різноманітних фактів, також є неприпустимою.**

Додатки: Окрема думка секретаря Незалежної медійної ради Романа Головенка у справі щодо критики епізоду «Подвійне життя Президента» проекту «Слідство.Інфо» Романом Кульчинським та Павлом Солодьком на сайті <http://texty.org.ua/> — **на 1 ст.**

Результати голосування: «За» — 10;

«Проти» — 0;

«Утримуюсь» — 4.

Голова Незалежної
медійної ради

Наталія Лигачова

Секретар Незалежної
медійної ради

Ігор Розкладай

Секретар Незалежної
медійної ради

Роман Головенко

Окрема думка секретаря Незалежної медійної ради Романа Головенка у справі щодо критики епізоду «Подвійне життя Президента» проекту «Слідство.Інфо» Романом Кульчинським та Павлом Солодьком на сайті <http://texty.org.ua/>

Загалом погоджуючись із висновком щодо наявності в розглядуваному журналістському матеріалі Р.Кульчинського та П.Солодька порушення стандарту достовірності подання інформації, мушу висловити зауваження і свою незгоду щодо посилання на стандарт відокремлення повідомлень про факти від коментарів (оцінок). Даний стандарт відокремлення має особливу вагу для новинних матеріалів, оскільки в новинах інформація подається вперше, а повідомлені вперше факти неприпустимо повідомляти «в пакеті» з уже чиєюсь суб'єктивною позицією щодо них, нав'язуючи аудиторії цю позицію та перешкоджаючи їй скласти власне враження про факти.

У той же час подання коментарів та оцінок в аналітичних матеріалах може здійснюватися більш вільно, але, на мою думку, такі коментарі та оцінки не мають бути подані під виглядом фактів (що може трапитися в журналістському матеріалі як навмисно, так і ні). Питання чи належить певне твердження до передачі фактів, чи до оцінних суджень – складне, особливо в Україні, де законодавство чітко розділяє твердження про факти та оцінні судження (ст. 30 ЗУ «Про інформацію»), хоча це не завжди легко здійснити на практиці.

На мою думку, різниця між подачею фактів та оцінних суджень полягає в ступені абстрактності/конкретності інформації, що міститься у висловлюванні: якщо інформація конкретна, то вона має вказувати на час, місце, конкретні дії чи події і т.п.. Натомість оцінні судження (абстрактна інформація) вказують лише на ознаки, надані події, об'єкту чи суб'єктові з боку інших (напр., «повільний», «невдалий», «змістовний», «брехня» і т.д.).

Підхід Європейського суду з прав людини дещо відмінний від вітчизняного законодавства: факти мають бути доведені, а оцінні судження не підлягають доведенню, але мають базуватися на фактологічній основі, принаймні коли постає питання з приводу публічної оцінки якихось суспільно важливих аспектів. Саме про це йдеться в рішенні Євросуду по справі *Prager and Oberschlick v Austria* від 22.03.95 р., цитованому у Висновку, але не про відокремлення фактів від оцінок.

Виходячи з цього, я не можу погодитися з п. 2 розділу IV даного висновку, а також з його резолютивним розділом V у відповідній частині. Адже у вступній тезі розглядуваного матеріалу чітко вказано, що йдеться про «суть» іншого матеріалу, який критикується авторами. «Суть» є абстрактним поняттям, відповідно формулювання «суті» є суб'єктивним. Суті якогось явища чи предмету як факту не існує в принципі. А тому, коли в тексті йдеться про те, що «суть полягає в наступному...», то для аудиторії, що звикла читати аналітичні матеріали, має бути очевидно, що «суть» критикованого матеріалу тут сформульовано з точки зору критика, при цьому з точки зору інших «суть» може полягати в іншому. Тобто в даному випадку не йдеться про подання якихось фактичних тверджень, а відповідно не існує й порушення.

Секретар Незалежної медійної ради

Роман Головенко